

Hodnocení a klasifikace

Josef Trna

Pedagogická fakulta MU

Stanovení hodnotících norem:

- **intuitivně** (tradice, zkušenosti),

- **průměrování** výkonů žáků,

- podle **závěrů vědeckého bádání** (pedagogika, psychologie, sociologie, prognostika aj.).

sociální vztahová norma - výkon žáka je poměřován v určitém čase s výkony jeho spolužáků

individuální vztahovou normou - je srovnávání výkonu žáka s jeho vlastními dřívějšími výkony.

Klasifikace:

Klasifikace vzniká kvantifikací zhodnocení (jako součásti diagnózy) pomocí stupňů klasifikační škály. Tyto stupně jsou vyjádřeny výroky, slovy nebo čísly.

Z jezuitského školního řádu z roku 1599 přežívá na našich základních a středních školách nejen pětistupňová klasifikační stupnice, ale i celková stresující atmosféra zkoušení.

Pětímístná stupnice prospěchu:

1. stupeň - výborný

2. stupeň - chvalitebný

3. stupeň - dobrý

4. stupeň - dostatečný

5. stupeň - nedostatečný

Používá se jak pro klasifikaci **průběžnou**, tak pro **výslednou** (sumativní) klasifikaci prospěchu žáků uváděnou ve výročních vysvědčeních.

Obecné zásady zařazování výkonů žáků do jednotlivých klasifikačních stupňů jsou stanoveny v klasifikačních řádech škol. Ty bývají natolik obecné, že klasifikace je značně subjektivní záležitostí učitele.

Stále diskutovaným a nedořešeným problémem je **algoritmus přiřazování klasifikačních stupňů k určitým žákovským výkonům**. Tuto problematiku se snažili řešit naši pedagogové již v meziválečném období:

St. Vrána:

1. stupeň - výborná 100-90% bodů

2. stupeň - chvalitebná 89-75% bodů

3. stupeň - dobrá 74-60% bodů

4. stupeň - dostatečná 59-50% bodů

5. stupeň - nedostatečná 49-0% bodů

Autor doporučuje: Je-li test snadný, má se střed posunout ke stu procent, je-li těžký, má střed klesnout směrem k nule.

Norma, pomocí které provádíme klasifikaci (nasazování hladin klasifikačních stupňů), může být podle odvozena z:

- četnosti,

- funkce,

- očekávání.

Klasifikace podle **normy odvozené z četnosti** je založena na statistické zákonitosti, kdy předpokládáme normální rozdělení osobnostních dispozic žáků, tedy i úrovně jejich vědomostí, návyků a dovedností. Pak lze očekávat i normální rozdělení četností žáků s jednotlivými klasifikačními stupni. Tomu odpovídá pravidlo, kdy jednotlivé klasifikační stupně získává přibližně následující počet žáků:

1. stupeň: 10%

2. stupeň: 20%

3. stupeň: 40%

4. stupeň: 20%

5. stupeň: 10%

Přesnější podobu tohoto procentuálního rozdělení uvádí takto:

1. stupeň: 6%

- 2. stupeň: 22%
- 3. stupeň: 44%
- 4. stupeň: 22%
- 5. stupeň: 6%

Předpokládané normální rozdělení žáků do klasifikačních stupňů však v praxi bývá porušováno působením řady vlivů (tvrdost či měkkost posuzovací normy, chybně zkonstruovaná či provedená zkouška, nevhodná expozice učiva, demotivace žáků, nedostatečná fixace učiva, malý počet žáků ve třídě a jejich případný nenáhodný výběr do dané třídy).

Normální rozdělení se může výrazně změnit vlivem strategie hodnocení. Pokud záměrně potlačíme nebo pomijíme znaky chybného výkonu žáka (zdůrazníme pozitiva), vznikne "L" křivka, kdy nejvíce žáků má 1. stupeň a nejméně 5. stupeň klasifikace. Opakem je "J" křivka, která odpovídá hodnotící strategii zaměřené na vyhledávání chyb (zdůrazníme negativa).

Klasifikační **normy odvozené z funkce a očekávání** používáme při zaměřování na dokonalost výkonu žáka nebo na vzdělávací cílové standardy.

Perspektivy:

Zrušení klasifikace: Je skutečností, že diagnóza, obsahující hodnocení bez klasifikace, je z diagnostického hlediska plnohodnotnou diagnózou. K tomuto přístupu se blíží tzv. slovní hodnocení, které je možno v omezeném rozsahu již používat. Má však minimálně tři zásadní problémy. První je tradice rodičovské veřejnosti, která je velmi konzervativní a rušení klasifikace většinou odmítá. Laický argument, že v budoucím životě bude žák odměňován za svoji práci penězi (kvantifikace výkonu) nikoliv pochvalou či pokáním, není zanedbatelný. Druhým problémem je nepřipravenost učitelů vytvářet kvalitní diagnózu. Je totiž mnohem jednodušší (a pohodlnější) intuitivně nebo průměrově přidělit jeden z pěti klasifikačních stupňů (často i bez zdůvodnění žákovi), než napsat několik vět, správně vystihujících stav rozvoje osobnosti žáka. Třetí problém je motivační funkce klasifikace. Klasifikace je velmi často používána jako hlavní kladná (dobré známky) a záporná (špatné známky) motivace žáka ve výuce. Na klasifikaci založená motivace je často základem vnější kázně žáků. Tento přístup z motivačního a emočního hlediska není správný, avšak je stále aplikovaný. Jelikož obdobně klasifikace žáků funguje i v jiných zemích (Japonsko, Německo, USA aj.), nelze předpokládat, že u nás v dohledné době motivační funkce klasifikace vymizí.

Zúžení klasifikačních škály: Maximální zúžení je možné na dva stupně:

- 1. vyhověl(a) - kód 1,
- 2. nevyhověl(a) - kód 0.

Tento klasifikační systém je používán často ve vzdělávání dospělých (rekvalifikační kurzy, autoškola apod.). Je třeba provést výzkum, jestli by bylo možno jej použít na základních a středních školách. Vážným protiargumentem je nemožnost citlivě rozlišit výkony žáků.

Rozšíření klasifikační škály: Praxe přináší empirické poznání, že by toto rozšíření odstranilo používání "mínusů" a "plusů", které učitelé často ke klasifikačním stupňům (známkám) přidávají. Poměrně jednoduché řešení nabízí bodové hodnocení didaktických testů i písemných zkoušek. Zde totiž můžeme body rozdělit do více než pěti stupňů.